

DLA doktori értekezés tézisei

Borsos Kata

Neoklasszikus szólószonáták hegedűre a 20. század első felében.
Paul Hindemith, Arthur Honegger, Szergej Prokofjev és Veress Sándor
művei.

Témavezető: Pintér Csilla Mária, PhD

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28-as számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok besorolású

doktori iskola

Budapest

2020

I. A kutatás előzményei

A hegedűre írt neoklasszikus szólószonáták közül elsősorban Veress Sándor művével szerettem volna foglalkozni. 1935-ben írott remek Szólószonátája Bartók Béla azonos műfajú kompozíciójának (Szonáta szólóhegedűre, BB 124) előfutáraként is számontartható. A hazai és nemzetközi zeneéletben azonban alig hangzik el ez a magyar népzenei gyökerű, az előadóval szemben magas elvárásokat támasztó, valódi zenei mélységeket rejtő, komplex alkotás. Veress művészetének itthoni hivatalos megítélésének nem kedvezett emigrációja, ennek hatásaként máig a legkevésbé játszott zeneszerzők közé tartozik, holott életműve a Bartók és Kodály utáni nemzedék egyik kiemelkedő alkotójává teszi.

Értekezésem elemző megközelítése okán Veress művéhez kerestem mind terjedelmében, mind stílusbeli megközelítésében hasonló alkotásokat. A repertoár tanulmányozása után Paul Hindemith, Arthur Honegger és Szergej Prokofjev műveire esett a választásom. Mind a négy szerző esetében kijelenthető, hogy az elemző jellegű kutatások hiányosak a hegedűre írt szólószonátájuk tekintetében. Fent említett művek mind formai, mind hegedűtechnikai szempontból átláthatóbb, könnyebb szintet képviselnek Bartók Szólószonátájánál, így a felsőoktatásban annak előzményeként szolgálhatnak.

II. Források

Veress Sándor életművének áttekintéséhez segítséget nyújtott Claudio Veress, Veress Sándor fia, hagyatékának őrzője, aki ez idáig kiadatlan kéziratokat és egyéb anyagokat bocsátott rendelkezésemre, továbbá az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára és vezetője, Mikusi Balázs, ahol szintén értékes kéziratokkal dolgozhattam. Kiindulási pontot jelentett Demény János, Terényi Ede és Berlász Melinda *Veress Sándor* című tanulmánykötete. A Hindemith fejezethez szolgáló anyagokat Susanne Schaal-Gotthardtnak és a Hindemith Institut Frankfurtnek köszönhetem, míg Honegger munkásságát Szöllősy András *Honegger* című könyve alapján ismertem meg átfogóan, valamint önéletrajzi írásaiból, amelyek magyar nyelven jelentek meg a Zeneműkiadó gondozásában. Prokofjev szólószonátájának elemzéséhez Joanna Steinhauser *A historical analysis and performer's guide to Sergei Prokofiev's Sonata for Solo or Unison Violins* című disszertációjának kéziratát használtam fel. Inspirációs forrásként szolgáltak ezen felül Richard Taruskin, Igor Sztravinszkij, Tallián Tibor írásai. A magyar népzenei gyökerek forrásához segítséget nyújtott Vargyas Lajos A

népballada poétikája és stilisztikája című értekezése, valamint Bartók Béla „*Az úgynevezett bolgár ritmus*” című írása.

III. Módszer

A neoklasszikus, hegedűre írt szólószonáták elemző értekezéséről lévén szó, igyekeztem először a műfaj történeti hátterét, előzményeit, kimagasló alkotásait röviden összefoglalva bemutatni, valamint a neoklasszikus irányzatot időben és térben elhelyezni, főbb ismérveit, kimagasló zeneszerzőit megnevezni. Ezután került sor a négy zeneszerző öt művének elemzésére, amelyeket az előbb felvázolt szempontok alapján elemeztem. Az elemzést minden esetben a zeneszerzők életrajzának rövid összefoglalása előzte meg. A szonáták elemzése formai és hangszertechnikai síkon zajlott.

IV. Eredmények

Dolgozatom célja alapvetően az volt, hogy a felsorakoztatott neoklasszikus alkotások reflektorfénybe kerüljenek, ezzel teret nyerve talán ahhoz is, hogy a felsőoktatásban helyet kapjanak. Ezek a művek ugyanis, bár nem tündökölnek olyan fényben, mint kortársuk, Bartók Béla egyedülálló Szólószonátája, mégis remekművek, amelyek hűen tükrözik a 20. századi neoklasszikus irányzat szólóhegedű repertoárjának sokszínűségét. Veress Sándor művének kiemelt figyelmet szenteltem. Veress, mint zeneszerző, de úgyis mint népzene gyűjtő, zenetudós, páratlan életművet hagyott maga után. A disszertáció értékét emeli, hogy Claudio Veress jóvoltából egy eddig nem közölt értékes dokumentumot is tartalmaz: Veress Sándor saját lejegyzésű, magyar és angol nyelvű Curriculum Vitae-jét. Az elemzések formailag és hangszertechnikailag adnak alapot a művek jobb megismeréséhez.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

2021. szeptember 24.

Kutatók Éjszakája az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltárban

H. I. F. Biber Passacaglia (Az őrangyalhoz)

G. P. Telemann: 1. fantázia

J. S. Bach: d-moll Chaconne

Veress Sándor: Szólószonáta

2022. január 25. Zeneakadémia, Solti Terem

Borsos Kata hegedű DLA zárókoncertje

J. S. Bach: 2. (d-moll) hegedűpartita, BWV 1004 – 5. Chaconne

Dukay Barnabás: ...Velünk az Isten – hangszeres motetta

Pēteris Vasks: Magányos angyal

Veress: Szólószonáta

Gallo: 1. (G-dúr) triószonáta

Stravinsky: Olasz szvit

Borsos Kata (hegedű)

Közreműködnek: Varga Gergő Zoltán (zongora)

Dinyés Soma (csembaló)

Az Anima Musicae Kamarazenekar művészei

Vezényel: Dukay Barnabás